

DARVASI LÁSZLÓ

Virágzabálók

(REGÉNYRÉSZLET)

Vogelnek hívták, és egyszer már megütötte Imrét. A tudós néhány éve egy koszos cigánnyal időzött egy kocsmában, és Vogel jól emlékezett, hogy valami gyanús ügyön tanácskoztak. A tiszt egyszerű közkatonából küzdötte fel magát a kihallgatók kiváltságos posztjára, vizsgálati felügyelő lett nem sokkal a győzelem után, s joggal neheztelt a magyarokra. Még a rebellió legelején, egy jelentéktelen balatoni csetepatéban odaveszett a testvére, a kicsi Vogel. Az öccse dadogott, kistermetű volt, és beteges természetű, és ő, a nagy Vogel nem értette, miért sorozták be az öccsét, miért küldték a tűzvonál poklába, amikor biztonságos papírmunkával is megbízhatták volna. Öccse gondosan írt, ügyesen rajzolt, kiváló hadmérnök lehetett volna, mégis a halálba hajtották, lelövelték ezekkel a rebellis dögökkel, s ezért Vogel a sajátjaira is neheztelt. Komorabb napjaiban az egész világot gyűlölte, még a tükörbe is beleköpött.

Percek óta bámult a magyar férfi megnyúlt arcába, a másik láthatóan izgatott volt, asztalon nyugvó keze remegett, és a tekintetében, mennyire ismerte e nézést Vogel, ott imbolygott a rémület gyertyafénye. Ezzel az alakkal nem lesz nehéz dolga. Elég a lába elé köpni, és beszél, mint a vízfolyás. Hah, egy fűszál! Ez az ostoba ember egy fűszálról tartott előadást a szörnyű gyilkosság előtt! S ez nyilván képletes beszéd, üzenet volt, egy fűszálról nem tartunk előadást ok nélkül! Vogel persze jól tudta, hogy a hírhedt kaszinói beszéd engedélyeztetését maga Bischof felügyelő intézte. Vogel teste alól reccsenve perdült ki a súlyos tölgyfaszék. Lendületes mozdulattal tárta ki az ajtót, a folyosó kihalt volt. A kanyarban ez egyik ór árnyéka nyúlt el, a falon fáklyák lobogtak. Vogel lehunyta a szemét, jól esett arcának a huzat hidege. Az ajtót becsapta.

Neve?

Szép Imre, szólta a másik.

Foglalkozása?

Mondjuk...növénytudós.

És ha nem mondjuk?

Növényekkel foglalkozom. Virágokkal, vonta vállat Imre. Fanyarul elmosolyodott, tagja vagyok az Akadémiának.

Tudja, miért van itt?

Tudom, bólintott a másik.

Vogel meglepődött, talán máris vallomást csikart ki Karl Bischof császári és királyi felügyelő halálának ügyében?! Az aljas, ám meg kell vallani, látványos módon meggyilkolt felügyelőt Vogel mélyen tisztelte, lenyűgözte a nyugalma és magabiztossága, s olyan dühöt érzett, amikor hallotta a szörnyű hírt, hogy kihányta a reggelijét. Fűtötte a bosszúvágy, de igyekezett fegyelmezni magát, tudta, nem szabad engednie a szenvedélynek, a rejtélyes ügy hideg gondolatokat kíván, Bischof felügyelő se kívánná másként. Eddig oldalt, a fal repedéseit fürkészve állt, most egészen a magyar felé fordult, s kissé meg is döntötte a törzsét.

Nos, miért van itt, uram?

Hiszen bárhonnan kezdhetem, válaszolt halkán Imre.

Ahogyan önnek tetszik, ült le Vogel.

Bocsásson meg, hová való Ön, uram?, kérdezte váratlanul Imre. Úgy értem, hol született?

Vogel úgy meglepődött, hogy gondolkodás nélkül válaszolt, Feldbachban születtem, mondta, s máris elszégyellte magát, vörös lett az arca.

Imre bólintott, és beszélni kezdett.

Nos, akkor a Noricum Alpokról szólnék először, tünődött s, mert Vogel csak bámult, folytatta, nem tudom, uram, hallott-e már a Noricum Alpokban tenyésző Wulfenia Charinticháról. Különösen szép virág. Láttam magam is, természetes földjén. Volt már szerencséje ehhez a különös és ritka növényhez?

Vogel csak ingatta a fejét, nem szólt.

A Noricum Alpokban, folytatta Imre, a mai Stájerországban jégkorszakbeli gleccserek formázták ki a hegységek alakját. Ám az úgynevezett diluviális jégárok a Dráva és a Mura völgyének egy bizonyos szakaszáig lecsúsztak, s ahol nem faraghatták és csipkézhették a hatalmas földtömböket, ott szélesen terülő, lankás hegyhátak maradtak, melyeket sűrű erdőség vagy havasi rét borít manapság is. Igen, Stájerország gyönyörű, büszke lehet a szülőföldjére, uram. Az éghajlat mediterrán, a völgyekben tengerszemek kéklenek, s a folyók sebesek és hidegek még a nyári forróságban is. Tölgy és a bükk, erdei fenyő alkotja leginkább az erdőséget, de azért akad hárs és juhar, naspolya, szelídgesztenye, és vadvörte. Mint tudjuk, Feldbach városa híres kertváros, és a Wulfenia Charinticha egyik hazája. Igazam van, Vogel úr?

A másik még mindig nem szólt, de egyre komorabban nézett.

A Wulfenia Carinticha a legritkább növény ott, a szülőföldjén, Hermagor környékén, illetve még az albán–szerb határon is található. Büszke lehet, uram, a Wulfenia Carinticha nevű növényre. Persze az ön szülőföldjének mocsaras, alsóbb tájait vízliliom, turbánliliom és orchidea, mocsári kardvirág díszíti. E virágok sem akármilyen látványt kínálnak. Ön igazán szerencsés ember.

Miről beszél?, kérdezett közbe halkán Vogel. Lassan felállt, megreccsent csizmája alatt a padló.

Virágokról, bólintott Imre, én virágokról beszélek.

És miért beszél nekem virágokról?, kérdezte Vogel.

Nem tudom, mondta Imre, én... tudja... csak a virágokhoz értek. Már megbocsásson a tolokodásért, elárulná, melyik a kedvenc virágja?

A tulipán, mondta alig halhatóan Vogel és gombolt egyet a zubbonyán.

Igen, a tulipán, simogatta a halántékát Imre, a tulipán.

Szórakozik velem?, kérdezte Vogel.

Imre hallgatott, a tiszt arcát fürkészte.

A nevem Vogel mondta a felügyelő.

Értem, Herr Vogel, bólintott a tudós. S mint aki biztatásként értékeli a tiszt bemutatkozását, újra magyarázni kezdett.

Európában a legelső virágzó tulipán Jan Herwart ausburgi polgár kertjében nyílt, méghozzá az 1559-es esztendőben. Jan Herwartnak kézzel varrt, vizes párnákkal kitömött bőriszákokban cappadociai kereskedők hozták a virághagymákat. Vagy inkább azt a feltevést fogadjuk el, hogy maga a nagy Busbecq küldte őket? Tudja, ki az a Busbecq, Herr Vogel? Augier Ghislain de Busbecq követ mellszobrát, ki egyesek szerint a tulipánt először hozta Európába a sztambuli udvarból, a genti botanikus kertben állították fel az 1820-as években. Egyik utazásom alkalmával magam is megtekintettem e szobrot. Képzelve, a szobor előtti ágyásban nem tulipán virágzott, hanem rózsza és szegfű. Érti ezt?

Vogel hallgatott.

Imre képzeletében megjelent a szeles Gent. Jól emlékszik, hogy a város főterén érezte a tenger illatát? Megfázott Gentben, tüsszögve, köhécselve járta a várost, és nem érezte az illatokat. Megdörzsölte a halántékát, s folytatta.

De az semmiképpen sem igaz, hogy 1570-re a Németalföldön már elterjedt volna a tulipán. Pedig a komoly Clisius ezt állítja. Imre szeme derűsen csillogott.

Antwerpenben egy tehetős kereskedő a jókora tétel bíborselyem mellé, melyet a feleségének szánt, valódi tulipánhagymákat is kapott ajándékba Konstantinápolyból. Az kereskedőnek fogalma sem volt, miféle hagymák azok, így aztán, mintha holmi közönséges zöldséghagymák lettek volna, némi fűszeres ecetben s olajban megpirította, majd a feleségét is megkínálva, szépen megette őket. Hát nem mulatságos történet, Herr Vogel?!

A tiszt erőt vett magán, és végre meg tudott szólalni.

Én viszont azt gondolom, Önök már a gyalázatos Wesselényi összeesküvéssel eljátszották a jogaikat. Régi történet ez, de még mindig élő seb a birodalmunk testén. Mi, osztrákok, tiszteljük a tradíciót, s a hagyományokból merítünk erőt, maguk éppen ellenkezőleg. A magyarok éppúgy a császár édes gyermekei voltak, mint bármelyik más nép a birodalomban, és mignem az édes szüleik ellen fordultak! Önök Függelenségi Nyilatkozatot adtak ki, gyalázatos módon hirdették ki a Habsburg-ház trónfosztását, igen, éppen a tulipán és az orgona nyílása idején. Szépen mondom, herr Schön? Maguk végleg eljátszották a történelmi jogaikat. Önök az uralkodójuk ellen emeltek fegyvert, s az effajta lázadókat miért il-

lehetné bármiféle kegyelem?! Császáruk nem garantálta a birodalom népeinek a békét, a polgárjogot, az egyenlőséget?! A jobbágyokat nem szabadította föl?!

Imre eltűnődött.

Egyszer azt álmodtam, hogy egy fiatal nő, egy szép és bölcs nő valami eldugott, távoli vidéken, mondhatnám, az isten háta mögött virágoskertet nevel. De egy nap a marhák, mert teheneket hajtottak el az udvarház előtt minden reggel és este, igen, a hazatérő barmok lezabálták a virágokat.

Miféle a virágokat?, kérdezte Vogel.

Pedig a legelőről jöttek azok a marhák, és mégis lelegelték a tulipánt, a szegfűt, a nárciszt, de még a szúrós rózsát is, bólintott Imre.

Vogel előremozdult.

Villámgyorsan és nagy erővel ütötte meg a másikat. Hallotta a reccsenést, a keze nyomban elszibbadt. A férfi a falnak zuhant, széke csattanva borult, teste a földre csúszott. Úgy támaszkodott a falnak, mint valami rongybaba, mintha egyetlen csontja se maradt volna épen. Sokára nyitotta ki a szemét, fogalma se volt arról, hol van. Vér fojt az állára, rányalt a sebre, feltápászkodott, visszaült a helyére.

Lázadás, árulás, forradalom, fegyveres felkelés, sorolta Vogel, kezdjük előről?

Szép Imre bólintott.

Úgy emlékszem, a tulipánnál tartottunk, jegyezte meg

Igen, a tulipánnál, Vogel mosolygott, már jól érezte magát.

Imre is elmosolyodott, véres volt az ínye.

Az 1587. esztendőben történt, magyarázott, miközben a száját törölgette, hogy egy híres magyar nagyúr, Batthyány Boldizsár a véres kacorlaci csatában megfutamtotta a törököket, még a vezérüket is elfogta, a művelt Ali bégét. A magyar úr nem bánt rosszul az előkelő fogollyal, holott megtehetette volna, hogy megkínozza. Megmutatta neki a kertjét, melynek díszei rózsák és rozmarinkok, különösképpen pedig a halványpiros és fehér duplaszegfűk voltak. Ali bég szórakozottan gyűrögte fehér szattyánbőr kesztyűjét, legyeket legyezgetett az arca előtt. Batthyány Boldizsár kissé megbántva kérdezte, miért nem figyel a bég az ő virágaira?! Talán nem elég csinosak? Nem elég ápolt az ő kertje?! Ali bég, kit, mint utaltam rá, megkínozhattak volna, ám mégsem tették, lágyan elmosolyodott, természetesen szépek a nárciszok, szegfűk, rózsák, melyeket Batthyány úr kertjében lát, ám ő néhány hónapja a szultán kertjében sétálgatva olyan dupla nárciszokat is látott, melyeknek pontosan harminchat szirmuk van. Ejha, harminchat?!, csapta össze a kezét Batthyány Boldizsár, de hiszen ha megígéri, Ali bég, hogy hoz nekem harminchat szirmú nárciszt, én szabadon bocsátom magát.

Szép Imre elhallgatott.

Nézze, Schön, masszírozta öklével az arcát Vogel, akár meg is kínoztathatom. Letéphetem a körmeit, összetörhetem a csontjait. Maga nekem nem nagy falat. Maga úgy van itt, hogy nyilvántartásba se vettük. A maga személye kolonc, nem érdekes, maga piszok a körmünk alatt, nincs köze azokhoz, akik nyíltan szervez-

kednek, és még mindig bujtogatnak. Ha véletlen folytán elhalálozik, például a mai estén, mert megakad a torkán egy csirkecsont, nem a mi ügyünk lesz. Úgyhogy beszéljen! Mondja el, mit tud Kiglről, vagy más városi gonosztevőkről.

Szép Imre a véres száját tapogatta.

Kigl újságíró volt, és jelentett maguknak, mondta.

Hol van ez a Kigl?

Nem tudom, ingatta a fejét Szép Imre.

Ki ölte meg Karl Bischof felügyelőt? Kigl volt? Mi köze az ügghöz Schütz doktornak?!

Igen, tudom, hogy megölték a felügyelőt, szerte a városban beszéltek, bólintott Imre.

De ki?!, ordította Vogel.

Nézze csak, magyarázta Imre, az Esterházy család hölgyei leginkább almával és rózsavirággal festették magukat. Az alma természetesen Éva almáját jelképezi, a tudás és a bűnbeesés gyümölcse. Nem tudom, töprengett-e már azon, hogy a bűnbeeséshez miért éppen gyümölcs kellett, s nem pedig hús, hal, netán bor. A húsert gyilkolunk. A gyümölcsért legfeljebb lopunk. Ráadásul a gyümölcs édes, akár a bűn.

Vogel fáradtan sóhajtott.

Imre rendíthetetlenül folytatta, talán azzal sem árulok el nagy titkot, ha elmondom, nekem minden fák közt a legkedvesebb az almafa, melynek semmi túlzó sajátossága nincsen, virágzása nem szemgyönyörködtetőbb a körte, a cseresznye, a meggyfa tavaszi pompázásánál. Szép a gesztenye, nem kevésbé a hárs virágzása, s igen kedvesek nekem a fehér törzsű nyírfák, melyek úgy világítanak a nyár-éjszakákban, mintha nyújtózkodó nőkarok lennének, ám nyár múltán, amikor az almafák terméseikkel telten állnak a kertjeinkben, én annál szebbet aligha találok.

Elhallgatott, nézték egymást, a vizsgálótiszt és a tudós.

Beszélnem kell Mama Gyökérről, mondta Imre.

Vogel bólintott, beszéljen Mama Gyökérről.

Mama Gyökért mondják ezer évesnek is, mások százra saccolják. Én nem tudom, mennyi idős lehet az asszonyság, de élek a gyanúval, már soha nem látjuk. Mama Gyökér elment. S nem feltétlenül azért, mert a Tisza folyása mentén lecsapolják a mocsarakat, és kiszárítják a földet. S ha egy emberöltővel ezelőtt az emberek csónakkal utaztak az egyik faluból a másikba, manapság kocsikkal futnak. Hova lettek a végtelen náderdők! A mi vidékünk korábban vadon volt, valószínűs őserdő, melyeket tiszta kékséggel vágott ketté egy vízer, amely aztán szerencsés esetben akár tóvá is öblösödött. Tavirózsák, nyílfű, a káka rózsás ernyői nyíltak a víz kékjében és a partokon a bürök csalittá nőtt, a hínár tóborostát képezett. Mama Gyökér erről beszélt nekem egy olyan napon, mely nem volt különösebb, mint a többi. Mennyit fürösztötte testét ő ezekben a vizekben! Felfoghatom a dolgot tragikusan is, de én nem kedvelem a nosztalgizálás ragacsos mézét, még ha olykor el is fog a vágy, hogy olyan tulajdonsággal ékesítsem a múlt

dolgait, melyekkel csak a képzeletünkben bírtak. Bizonyos értelemben mindannyian számkivetésben élünk, uram. A legendáink túlnyomó részének vége. A szereplőket fősorszámolják, a csodákat tervezni, kivitelezni és gyártani fogják. A csodákat falakkal kerítik el. Minden jelenség, ami csodálatra méltó, kisajátítás része lesz, birtok és tulajdon lesz, mintha a csodának lehetne fizikai kiterjedése. S ha korábban az élő anyag, a föld, az ég, a növényi organizmusok szolgáltak otthonul a csodáknak, most már az idő afelé halad, hogy az élettelen anyag legyen a csodálatunk tárgya. A csodákat nem felfedezzük, hanem gyártani fogjuk, a csodának szavatossági ideje lesz, sokszorosítani fogjuk őket. Úgyis mondhatnám, Isten, a lélek, Krisztus és a szentjei a szellem történelmének céhes erőfeszítéseként létrejött csodák. Ha kíváncsi rá, hát elmondom, én Istenben nem hiszek, de hiszek Isten csodájában. Ami eztán következik, már nem a céhek csodatételéről szól. A csodákat megvesszük, otthon fogjuk tartani, mint a háziállatokat, vagy mint a háztartási eszközöket. Lesz csodája Önnek is, Vogel úr. Megveszi, és tartja, mint a kutyát, vagy mind a disznót.

Mint a disznót?, kérdezte Vogel.

Képletesen gondoltam, persze.

És az én csodám majd moslékon él?, kérdezte Vogel.

Amíg le nem vágja, és meg nem eszi, uram.

Nem, Schön, hajolt előre Vogel, én nem vagyok tanult ember. De szívós vagyok, és soha nem adom fel, amit elgondoltam, és ravaszságom, higgye el, fölér a maga virágos képzelgéseivel. Erősebb vagyok, mint mások, olyan erős vagyok, hajolt közelebb, hogy nekem nincs szükségem a csodákra. Azok gyáváknak és gyengéknek kellene, Schön.

Megint megütötte Imrét.

A férfi élettelenül hevert, de remegett a csuklója, Vogel vizet lötytyintett az arcába, Imre mozdult, tapogatózva felült, visszakapaszkodott a székre, összevérezte az asztalt. Fejét a mellére ejtette.

Ilyen körülmények között nem áll módomban mindent elmondani, motyogta.

Kinek üzent azzal a fűszálas mesével, Schön?!

Nem üzentem, csak... csak elmondtam, sottogta Imre.

Vogel a fejét a saját fejét ütögette.

Járt közöttünk egy fűmuzsikus, de már... már ő is elbújt.

Egy micsoda?!

Ő is egyetlen fűszállal zenélt.

Ő is afféle elavult csoda volt?!, kérdezte gúnyosan Vogel.

Tulajdonképpen igen.

És miféle szerzet volt ez a fűmuzsikus?.

Koszovóból jött. Az utolsó koszovói fűszállal zenélt.

Vogel nagyot sóhajtott.

Sötét lesz, Schön, mondta. Olyan sötét lesz, hogy nyüszítve fog könnyörögni egy gyűszűnyi gyertyafényért. A sötétség nem csak kint lesz, de magába költözik.

Sötét lesz a testében, az álmaiban, és ha beszélni akar, csak sötétség gomolyog ki a száján. Ordítani akar, de csak a sötétség ömlik a torkából.

Bizonyos virágok, motyogta Szép Imre, könyökével vért törölt fel az asztalról, mint például az árnyvirág sűrű lombosató bükkfák tövében nőnek. Ezek a kicsiny növények nem kedvelik a fényt, legalábbis igen jól megvannak a homályban. Ilyen virág a madársóska és borostyán is. Ezek a növények az erdei félhomályt, a borús eget szeretik, és mégis tudják az eltakart, de fölöttük lélegző hatalmas világot.

Imre a mellére ejtette a fejét.

Az a gyógyíthatatlan bajuk, hogy a barmokat, marhákat, a virágzabálókat mindig másokban látják. Idegen, ellenséges erőkről, durva hatalmakról sírdogálnak, akik a maguk kertjeikben taposnak. Nem, Schön, a virágzabálók maguk!

Csend lett, Vogel lassan megfordult, az ajtóhoz ment.

Ennyi elég lesz, mondta.

Igen, mondta Imre is, talán sokat beszéltem.

Vogel nevetett, igen, valóban túl sokat beszélt.

Tudja, mit üzenek annak a Mama Gyökérnek?, kérdezte még.

Üzen neki?!, emelte fel a fejét Szép Imre.

Mondja meg neki, vége van. Nincs tovább, jobban is teszi, ha soha többé nem bújjik elő. Itt többé fű nem terem.

Imre nem szólt, de mintha mégis azt mondta volna, igen, gondoltam, hogy így lesz.

Másnap egy kisebb transzporttal, tucatnyi frissen lefogott, környékbeli emberrel, köztük útonállókkal, mezei rablókkal, borostás papokkal és vérekes szemű tanárokkal útnak indították Pest felé. Enyhe idő lett, napsütésben búcsúzott tőlük a város, Imre hunyorogva bámulta az utcákat. Nem látta a feleségét, testét gyötörte a súlyos bilincs.

Imre évek múlva tudja meg, mi történt otthon. Több szörnyű, bizonytalanságban vergődő hét is eltelik, míg végre Klára megkapja a hírt, hogy Imrét gyilkosságra való felbujtás, és az államrend elleni szervezkedés vádjában bűnösnek találták, és halálra ítélték. A kivégzés módja akasztás. Mindenki tudja, hogy Haynau így szereti, akasztani szeret. A mozdulatlan asszony kezéből a kis Somnakaj emeli ki a levelet. Hiába silabizálja, nem érti, németül írták. Klára két teljes héten át hever tehetetlenül. Somnakaj a kezét csókolgatja, borogatja a homlokát, és az ajkai közé tört krumplit, reszelt almát dugdos. Péter sehol sincs, az a dög ilyenkor bezzeg nem keveredik elő. Újabb két hét múlva Schütz bácsi utánjárása révén megtudják, hogy Imre halálos ítéletét életfogytiglani börtönbüntetésre változtatták. Imre eltölt még néhány napot a bécsi Kriminal-Gericht huzatos, svábbogaraktól hemzsegő cellájában, majd egy fényes reggel, amikor kakaó és kalács illata száll a folyosón, s vidám hegedűszó hallik a foglárók lakosztálya felől, néhány társával együtt elindítják a távoli Josephstadt felé.